

บทที่ ๒

แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๒.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ไม่ถูกทำลายไป จะต้องกระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใดๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน ให้มีความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นมรดกตกทอดของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้คงสภาพที่ดีต่อไปอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีทำที่ในการอนุรักษ์ (Conservation) การอนุรักษ์มีความหมายในการร่วมกันป้องกันรักษาให้คงเดิม โดยจะเป็นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท คือธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่มีรูปแบบอนุรักษ์โดยองค์กรที่รับผิดชอบหรือโดยนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีวิธีการที่หลากหลาย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มุ่งเน้นการจัดการและบริหารทรัพยากร ให้คงมีอยู่อย่างยั่งยืนตามนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุดในปัจจุบัน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ จนถึงระดับนานาชาติ ทั้งนี้ เพราะมีการนำทรัพยากรมาใช้อย่างมากมาย จนทำให้เสียสมดุลของธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิต และพัฒนาประเทศได้อย่างต่อเนื่อง จึงกำหนดเป็นนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

บทนิยามของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวความคิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่นๆ ที่ให้ความหมายเช่นเดียวกัน ที่สำคัญได้แก่ Nature Tourism, Bio tourism, Green Tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe ๑๙๙๐ ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า การพัฒนาที่สามารถ

ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย^๑

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การเปลี่ยนแปลงทิศทางของการท่องเที่ยวได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในราวคริสต์ศักราชที่ ๑๙๘๐ ที่มีการนำเสนอทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว (Alternative Tourism) ในรูปแบบการนำเสนอ (label หรือ form ต่างๆ) เช่น Appropriate, Solf, Green, Sustainable และ Ecotourism เป็นต้น ซึ่ง Ecotourism เป็นรูปแบบที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทย Ecotourism เป็นทางเลือกที่หลายฝ่ายเห็นว่ามีเหมาะสมในการ พัฒนาเป็นรูปแบบหลักและให้มีการจัดการที่เหมาะสมต่อไป^๒

ปรีชา แดงโรจน์ ได้อ้างถึง คำนิยามการท่องเที่ยวขององค์การสหประชาชาติที่ได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ กรุงโรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ไว้ว่าหมายถึง กิจกรรมที่มีเงื่อนไขเกี่ยวข้องอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) ต้องมีการเดินทาง ๒) ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน และ ๓) ต้องมีจุดมุ่งหมายของการเดินทาง และได้อธิบายเพิ่มเติมของจุดมุ่งหมายของการเดินทางท่องเที่ยวไว้ว่า การเดินทางท่องเที่ยวต้องมีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ และการไปอยู่ประจำ และเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง^๓

วินิจ วีรยางกูร กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่นๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติ และการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่นๆ^๔

สุรเชษฐ์ เชษฐมาส ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยภูมิสำเนาไปยังสถานที่อยู่ห่างไกล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน หรือหาประสบการณ์แปลกใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวันในภูมิสำเนาของตนเอง ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบต่างๆ ของสถานที่ที่เดินทางผ่าน หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่เข้าไป และจะต้องทำการพักผ่อนในสถานที่นั้นๆ^๕

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากสถานที่ที่อยู่เป็นประจำไปยังแหล่งท่องเที่ยวเป็นการชั่วคราวเพื่อพักผ่อนคลายเครียดจากการประกอบอาชีพทำให้

^๑ ภาณุดา โพธิ์เกษม. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.slideshare.net/PanidaYaya/ss-8985069> [๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๓ ปรีชา แดงโรจน์, *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ ๒๑*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ไฟว์ แอนด์ โฟร์พรีน ดิง , ๒๕๖๖), หน้า ๒๙-๓๐.

^๔ วินิจ วีรยางกูร, *การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒, ๒๕๒๒), หน้า ๖.

^๕ สุรเชษฐ์ เชษฐมาส, *ท่องเที่ยวแบบ “นิเวศสัญจร” ทางรอดแหล่งท่องเที่ยวไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑.

เกิดความกระปรี้กระเปร่าขึ้นมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจเพราะได้ประสบกับสิ่งแวดล้อมที่แปลกใหม่ ได้พบปะกับคนกลุ่มใหม่ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกเพลิดเพลินและได้รับความรู้ใหม่ๆ^๖

นิรินทรชัย พัฒนพงศา ได้อธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงเกิดจากกระบวนการทำงานจากเบื้องล่างขึ้นไป การมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญในการที่จะช่วยให้เกิดจากการกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับการพัฒนาไปสู่สมาชิกของสังคมกิจกรรมต่างๆ จะเน้นไปที่การให้การศึกษาและการสร้างพื้นฐานขององค์กร การมีส่วนร่วมจึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลักๆ อยู่ ๓ ประการ คือ^๗

๑. การแบ่งสรรอำนาจและได้รับทรัพยากรที่ขาดแคลนหายาก

๒. มีความพยายามอย่างจริงจัง โดยกลุ่มคนที่จะควบคุมชะตาชีวิตของตนและปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่

๓. เปิดโอกาสให้บุคคลที่อยู่ในกลุ่มชั้นล่าง ๆ ได้พัฒนา

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของมนุษย์ในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัคร รูปแบบต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน^๘

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมกันปฏิบัติ และรวมกันรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน^๙

สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นการร่วมมือ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน

^๖ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, *การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือท่องเที่ยวไทย, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

^๗ นิรินทรชัย พัฒนพงศา, *แนวทางการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘.

^๘ ไพรัตน์ เตชะรินทร์, “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข”, *วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๖.

^๙ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, *หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕.

ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง^{๑๐}

สรุป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือไม่ทำความเสียหายให้กับสถานท่องเที่ยวขึ้น ๆ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชมศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพประวัติศาสตร์ พืชพรรณ สัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น อีกทั้งยังมีวิธีการที่หลากหลาย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มุ่งเน้นการจัดการและบริหารทรัพยากร ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนตามนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการไม่ก่อกวนภาวะแก่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุดในปัจจุบัน ทั้งในระดับท้องถิ่นระดับประเทศจนถึงระดับนานาชาติ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญในการที่จะช่วยให้เกิดจากการกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับการพัฒนาไปสู่สมาชิกของสังคมกิจกรรมต่างๆ จะเน้นไปที่การให้การศึกษาและการสร้างพื้นฐานขององค์กร ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม และร่วมกันรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน

๒.๒ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั่วไป

สำหรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรมีแนวทางในการอนุรักษ์ตามแต่ละประเภทของแหล่งท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทธรรมชาติ

เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาตินับเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ที่ต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ให้อยู่ในสภาพที่สวยงามที่แปลกตาและประทับใจผู้มาเยือนตลอดเวลา ควรมีแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ดังต่อไปนี้^{๑๑}

๑) การใช้มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแหล่งท่องเที่ยวเป็นการอาศัยกฎหมายคุ้มครองดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนอย่างหนัก ซึ่งอาจออกกฎหมายประกาศให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติเป็นเขตอนุรักษ์หรือพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งพื้นที่อนุรักษ์หมายถึงพื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้คนสามารถเข้าไปชื่นชม

^{๑๐} สุรางค์รัตน์ จำเริญพล, “การสร้างประชาสังคมโดยรัฐ : การปรับตัวของรัฐไทย,” **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙.

^{๑๑} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, **การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือท่องเที่ยวไทย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗๗.

มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่เก็บรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศได้ด้วย

๒) การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นการดำเนินการเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีความเรียบร้อย สมบูรณ์ สวยงาม และมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติเบื้องต้นก็คือการดูแลรักษาความสะอาด การจัดระเบียบ และการซ่อมบำรุงโดยการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ

๓) การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

เนื่องจากต้องการให้ทุกฝ่ายร่วมมือในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องมีประชาสัมพันธ์โดยจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ทราบถึงความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นอย่างดี และสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องในการเข้าไปท่องเที่ยวสถานที่แห่งนั้นคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวควรประกอบด้วยคำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ข้อควรปฏิบัติและข้อควรระวัง การปฏิบัติ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาตินั้นดำรงความเป็นสถานที่ท่องเที่ยวไปได้นานที่สุด

สรุป เพื่อไม่ให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสียหายควรจะคุ้มครองดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืนพร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนเป็นการดำเนินการเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีความเรียบร้อย สมบูรณ์ สวยงาม และมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องในการเข้าไปท่องเที่ยวสถานที่แห่งนั้น มีการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวควรประกอบด้วยคำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ข้อควรปฏิบัติ และข้อควรระวังการปฏิบัติเพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบด้วย

๒.๒.๒ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทประวัติศาสตร์

โบราณสถานและโบราณวัตถุ เองจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นนับเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและกลายเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าไปเยี่ยมชม จึงต้องช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ตลอดเวลา ควรมีแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณสถานและโบราณวัตถุได้ดังต่อไปนี้^{๑๒}

๑) การออกกฎหมายคุ้มครองควบคุมเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน และโบราณวัตถุเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าของประเทศที่ทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลรักษา จึงต้องออกกฎหมายประกาศให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นมรดกของชาติสืบต่อไป โดยประกาศให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินอกจากนั้นยังต้องออกกฎหมายคุ้มครองป้องกัน

^{๑๒} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว, หน้า ๒๘๐.

รักษาให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้คงอยู่คู่ประเทศนานๆ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืน เช่น ออกพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นต้น

๒) การป้องกันการลักลอบและทำลายเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ จึงต้องป้องกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดยจัดให้มีหน่วยงานพร้อมทั้งเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษา เพื่อมิให้ทำลายหรือมิให้ลักลอบเข้าไปขุดค้นหาสมบัติที่มีค่า นอกจากนี้ยังจัดส่งผู้เชี่ยวชาญไปทำการดูแลบูรณะให้คงอยู่สภาพเดิมมากที่สุด

๓) การจัดหางบประมาณในการบูรณะซ่อมแซมเนื่องจากการบูรณะซ่อมแซมแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก รัฐบาลควรจัดหางบประมาณให้เพียงพอในการบูรณะซ่อมแซมบางครั้งอาจจะต้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่ออนุรักษ์หลักฐานและร่องรอยทางประวัติศาสตร์เอาไว้ เช่น อาจจะต้องขอความช่วยเหลืองบประมาณบูรณะซ่อมแซมจากองค์การวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในกรณีเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก เป็นต้น

๔) การจัดหาสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุเนื่องจากโบราณวัตถุเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และง่ายต่อการถูกโจรกรรม จึงต้องจัดหาสถานที่สำหรับเก็บรวบรวมโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพปลอดภัยสะดวกในการดูแลรักษา และสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมได้อีกด้วย

๕) การดูแลรักษาความสะอาดเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมและโบราณคดี แต่ถ้าเกิดสกปรกขึ้นในสถานที่เหล่านั้นแล้วย่อมไม่สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมได้มากขึ้น จึงต้องมีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งจัดเตรียมภาชนะไว้รองรับขยะมูลฝอยอย่างเพียงพอ และต้องขอความร่วมมือนักท่องเที่ยวให้ช่วยกันรักษาความสะอาดด้วย^{๓๓}

สรุป แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าของประเทศที่ทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลรักษา เพื่อมิให้ทำลายหรือมิให้ลักลอบเข้าไปขุดค้นหาสมบัติที่มีค่า นอกจากนี้ยังจัดส่งผู้เชี่ยวชาญไปทำการดูแล บูรณะให้คงอยู่สภาพเดิม รัฐบาลควรจัดหางบประมาณให้เพียงพอในการบูรณะซ่อมแซม บางครั้งอาจจะต้องขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่ออนุรักษ์หลักฐาน และร่องรอยทางประวัติศาสตร์เอาไว้ จึงต้องจัดหาสถานที่สำหรับเก็บรวบรวมโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพปลอดภัยสะดวกในการดูแลรักษา ดังนั้น จึงควรจัดการแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการออกกฎหมายคุ้มครองควบคุม การป้องกัน การบูรณะซ่อมแซม การเก็บรักษา และการดูแลด้วย

^{๓๓} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว, หน้า ๒๘๑.

๒.๒.๓ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวที่ดีล้วนมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหลายประการ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างคุ้มค่า เพื่อผลประโยชน์สูงสุด เป็นผลให้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เสื่อมโทรมเสียหาย ถือได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ สร้างความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยวโดยปัจจัยการท่องเที่ยวจึงมีสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

วรรณา วงษ์วานิช ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวที่แท้จริง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งวัฒนธรรมและธรรมชาติรวมทั้งท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย^{๑๔}

ยุพดี เสตพรณ ได้กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่นั้น มักประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาคอนุรักษ์กับการพัฒนาอยู่เสมอ ทำให้ผู้กำหนดนโยบาย นักวิชาการ ผู้ประกอบการ รวมถึงประชาชนในท้องถิ่นพยายามหาทางออกและทางเลือกของการท่องเที่ยวที่ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน^{๑๕}

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา กล่าวว่า ปัจจัยที่จูงใจให้คนอยากเดินทางท่องเที่ยวมี ๘ ประการ คือ^{๑๖}

๑) ความต้องการผจญภัย เมื่อมีกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการล่องแพ ปีนเขา ขี่ช้าง เป็นต้น ย่อมมีการประชาสัมพันธ์ ทำให้คนอยากลองผจญภัยกับกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ ๆ เป็นต้น

๒) ความต้องการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวเอง เป็นการทำลายความจำเจในชีวิตประจำวัน โดยออกเดินทางไปค้นหาสิ่งแปลกใหม่ในชีวิต

๓) ความต้องการคุณค่าในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นผลที่เกิดขึ้นหลังจากการเดินทางท่องเที่ยวซึ่งผู้เดินทางท่องเที่ยวจะรู้สึกถึงความสนุกสนานหรือความประทับใจในขณะท่องเที่ยวแต่ละครั้ง

^{๑๔} วรรณา วงษ์วานิช, ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๗๔.

^{๑๕} ยุพดี เสตพรณ, ภูมิศาสตร์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิศิษฐ์การพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๔๕.

^{๑๖} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊ค สแตนดาร์ด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๑-๑๒๓.

๔) ความต้องการค้นคว้าทางวัฒนธรรมจะเห็นว่าการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการเรียนรู้ วัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเที่ยว เช่น ประเพณี เทศกาล พิธีการต่าง ๆ หรือศาสนาแตกต่างกัน ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น

๕) ความต้องการเห็นความเป็นอยู่ของเพื่อนร่วมโลก คนทั่วไปต้องการเห็นว่าผู้ที่อยู่ในประเทศที่ร่ำรวยกับประเทศที่ยากจนมีความเป็นอยู่แตกต่างกันอย่างไร

๖) ความต้องการในการยอมรับของสังคม

๗) ความต้องการความภาคภูมิใจ การที่คนต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวยังประเทศต่าง ๆ เนื่องจากต้องการให้ผู้อื่นเห็นว่าได้ไปท่องเที่ยวสถานที่แปลก ๆ แตกต่างจากผู้อื่น

๘) ความต้องการยกฐานะและเกียรติภูมิ การที่ได้มีโอกาสเดินทางไปท่องเที่ยวไม่ว่าเพื่อวัตถุประสงค์ใด เช่น ทำธุรกิจเข้าร่วมประชุม แข่งขันกีฬา เป็นต้น ล้วนแต่ทำให้ผู้เดินทางไปท่องเที่ยวเป็นคนมีเกียรติในสังคม อันเป็นการยกฐานะและเกียรติภูมิของตนให้สูงขึ้นด้วย

มนัสสา จินต์ทรวงศ์ การตัดสินใจของนักท่องเที่ยว โดยกล่าวว่า ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจซื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวคือ ๑) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งล่อค่า ชื่อเสียง ของบริษัท การสื่อสารทางการตลาด คำแนะนำจากคน กระแสนิยม ฤดูกาล ความแปลกใหม่ ๒) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสนใจ การรับรู้ บุคลิกภาพ และทัศนคติ^{๑๗}

เสรี วงษ์มณฑา ได้กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคซึ่งมีสำคัญอยู่ ๒ ประการ ๑) ปัจจัยภายใน หรือเรียกว่าตัวกำหนดพื้นฐาน ได้แก่ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ การเรียนรู้ การรับรู้ ทัศนคติ ๒) ปัจจัยภายนอกหรือตัวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ ครอบครัวยุค สังคม วัฒนธรรม และการติดต่อธุรกิจ^{๑๘}

ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ ได้กล่าวว่าปัจจัยทำให้บุคคลตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๑) เงินหรือค่าใช้จ่ายซึ่งเป็นสิ่งแรกที่ผู้เดินทางท่องเที่ยวจะต้องคิดเพื่อใช้จ่ายในด้านต่างๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าบริการสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวก และการใช้จ่ายซื้อของ ๒) เวลาเป็นสิ่งที่มีความหมายสำคัญสำหรับผู้เดินทางท่องเที่ยว บางคนอาจใช้เวลาสุดสัปดาห์เพื่อการท่องเที่ยว แต่บางคนอาจรอช่วงปิดเทอมหรือใช้เวลาหลังช่วงชีวิตทำงานเพื่อการท่องเที่ยว ๓) ความตั้งใจที่จะเดินทางไป ปัจจัยนี้เกิดจากเหตุผล และความรู้สึคนึกคิดส่วนตัวอย่างแท้จริง การมีเงิน นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีความตั้งใจในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวอาจถูกกระตุ้นได้จากสิ่งต่างๆ เช่น ความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว การเก็บ

^{๑๗} มนัสสา จินต์ทรวงศ์, รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๙), หน้า ๔๘.

^{๑๘} เสรี วงษ์มณฑา, กลยุทธ์การตลาดและการวางแผนตลาด, (กรุงเทพมหานคร : ธีระฟิล์มและโซเท็กซ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๘.

รวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยว ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ เสถียรภาพทางการเมือง ฤดูกาล สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และภาพพจน์ทางการท่องเที่ยว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความตั้งใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลา^{๑๙}

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคไว้ว่า ลักษณะของผู้ซื้อได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้ ๑) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ๒) ปัจจัยด้านสังคม ๓) ปัจจัยส่วนบุคคล ๔) ลักษณะทางจิตวิทยา^{๒๐}

สรุป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นจะต้องอาศัยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาครัฐช่วยให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการปฏิบัติตนต่อสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งวัฒนธรรมและธรรมชาติรวมทั้งท้องถิ่น ดังนั้น การให้ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวทราบนั้นจึงมีความสำคัญอย่างมาก โดยปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย อาหาร ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

๒.๒.๔ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วรรณพร วณิชขานุกร ได้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกิจกรรมที่ควรจะทำมีดังนี้ คือเป็นผู้รักธรรมชาติหรือรักสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทุกคนก็ไม่ได้มีมาตรฐานเดียวกันหมดจึงมีการแบ่งนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ออกเป็นกลุ่มดังนี้^{๒๑}

๑) นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบผจญภัย

จะเป็นกลุ่มหนุ่มสาวไปจนถึงวัยกลางคนชอบท่องเที่ยวคนเดียวหรือกลุ่มเล็กๆ มาจากองค์กรอิสระ พักโรงแรมราคาถูกใช้รถประจำทาง รับประทานอาหารพื้นเมือง ชอบกีฬาและการท่องเที่ยวแบบผจญภัย

๒) นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบเรียบง่าย

มักเป็นกลุ่มวัยกลางคน ชอบเดินทางเป็นกลุ่ม จัดโดยบริษัทนำเที่ยว พักโรงแรม ๓ ดาว และ ๕ ดาว รับประทานอาหารในห้องหรูหร่า ชอบการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ และซาฟารี

๓) นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความสนใจเฉพาะเรื่อง

^{๑๙} ฉลองศรี พิมลสมพงษ์, การวางแผนและการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๘๘.

^{๒๐} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, พฤติกรรมผู้บริโภค ฉบับพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๗.

^{๒๑} วรรณพร วณิชขานุกร, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒.

กลุ่มคนตั้งแต่วัยหนุ่มสาวไปจนถึงผู้สูงอายุ ชอบเดินทางคนเดียว ชอบการเที่ยวแบบอิสระ และมีความสนใจเฉพาะทางไม่ให้ความสำคัญในเรื่องที่พักใช้ยานพาหนะหรือรับประทานอาหารอะไรก็ได้ มีความสนใจงานอดิเรก และการสำรวจทางวิทยาศาสตร์

สรุป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการเดินทางที่คนเราไม่ว่าจะเป็นเด็ก หนุ่มสาวหรือสูงวัย ชอบการท่องเที่ยวแบบอิสระคือเป็นผู้รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ไม่ว่าแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นจะใกล้หรือไกลก็ไม่ใช่ว่าปัญหาสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะว่าแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต้องไปเยือนเพื่อไปแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะไม่สร้างปัญหาหรือทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเกิดความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นโดยเด็ดขาด เพราะสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น เป็นสิ่งที่ล้ำค่า ดังนั้นนักท่องเที่ยวต้องช่วยกันปกป้องรักษาแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ให้สวยงามเป็นสมบัติของชาติและของโลกสืบต่อไป

๒.๒.๕ ปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ปัจจัยผลักดันหรือแรงจูงใจ เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลหนึ่งๆ ที่จะจุดชนวนความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยว กระบวนการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวยังขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกที่เป็นลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวที่มีส่วนดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม ปัจจัยดังกล่าวนี้ เรียกว่า ปัจจัยดึงดูด ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจหรือสภาพเงื่อนไขภายนอกจากตัวแหล่งท่องเที่ยวเองที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น

วินิจ วีรยางกูร ได้กล่าวว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทใดก็ตามจะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้^{๒๒}

๑) ความสามารถในการดึงดูดใจ ของทรัพยากรนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการที่จะดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวในสถานที่นั้นๆ สิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวนั้นแตกต่างกันไปแต่ละคนหรือกลุ่มคนและแต่ละชนชาติ สิ่งดึงดูดใจอาจเป็นศิลปวัฒนธรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุ

๒) สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยว บันดาลให้สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ในความนิยมของนักท่องเที่ยว ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้คือ โรงแรม และที่พักสถานที่แลกเปลี่ยนเงินตรา

๓) การเข้าถึงจุดท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวหรือศูนย์กลางการท่องเที่ยวจะต้องมีเส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องมีอย่างพร้อมเพียงในแหล่งท่องเที่ยวถ้าจุดท่องเที่ยวใดก็

^{๒๒} วินิจ วีรยางกูร, การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๗๑.

ตามถ้าขาดเส้นทางคมนาคมที่จะเข้าถึงแล้วสถานที่ท่องเที่ยวที่นั้นไม่ว่าจะสวยงามแปลกตาน่าประทับใจเพียงใด ก็ย่อมไร้คุณค่าโดยสิ้นเชิง

สรุป ผล ประธานวนิช และคณะ ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีอายุมากนิยมการท่องเที่ยวที่สะดวกสบายตลอดจนมีความพอใจในแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด และโบราณสถานมากขึ้น นอกจากนี้ผู้มีอายุสูงตั้งแต่ ๓๖ ปี ขึ้นไป มักจะเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวมากกว่ากลุ่มอื่น ในขณะที่มีอายุน้อยมักจะนิยมท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด และพบว่านักท่องเที่ยวเพศชายนิยมที่จะท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทป่าเขา และน้ำตกมากกว่าเพศหญิง และเพศหญิงจะนิยมที่จะท่องเที่ยวทางทะเลมากกว่าผู้ชาย และยังพบว่าการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน^{๒๓}

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และสถาบันดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวหมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสมยิ่งไปกว่านั้นยังต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อย และองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญ จำแนกได้ ๓ ระบบดังต่อไปนี้^{๒๔}

๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งอาจเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

๒) การบริหารการท่องเที่ยว ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ

๓) การตลาดการท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรม รูปแบบ หรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สรุป แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใดไม่ว่าจะสวยงามแค่ไหน ถ้าหากเส้นทางคมนาคมไม่อำนวยความสะดวกหรือยุ่งยากในการเดินทางเข้าไปเที่ยวชมก็จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวที่นั้นๆ ไม่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะทำให้นักท่องเที่ยวน้อยลงไปเรื่อยๆ ไม่ว่าสถานที่นั้นจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในด้านศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ

^{๒๓} สรุป ผล ประธานวนิช และคณะ, แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสวัสดิการสังคมของผู้ใช้แรงงาน, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒๒.

^{๒๔} โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมดำรงราชานุภาพ, (คู่มือการบริหารและจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล อ.บ.ต, ๒๕๔๑), หน้า ๖.

ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ก็จะไร้ความหมาย ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งไม่ว่าจะเป็นบริษัทเอกชนหรือ หน่วยงานภาครัฐต้องเอาใจใส่ในการสร้างเส้นทางคมนาคมให้มีความสะดวกสบายเมื่อทำได้เช่นนั้นก็จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากก็จะทำให้เงินหลั่งไหลเข้ามาทำให้ประเทศชาติมีความเจริญยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังรวมถึงความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความเสียหาย และการส่งเสริมปัจจัยการท่องเที่ยวด้วย

๒.๒.๖ แนวความคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

มนัส สุวรรณ ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเสมือนดาบสองคมมีทั้งคุณและโทษที่มีต่อสภาพทางสังคมวัฒนธรรม และ เศรษฐกิจซึ่งมีผลกระทบหลายด้านดังต่อไปนี้^{๒๕}

๑) ผลกระทบทางด้านสังคมวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบในทางบวกและทางลบ ผลในทางบวกที่เด่นชัดคือทำให้สภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น และประชาชนมีความตื่นตัวในเรื่องของการศึกษา ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากรายได้หรือมีโอกาสการทำงานมากขึ้น อย่างไรก็ตามผลในทางลบจากการท่องเที่ยวก็มีหลายประการเริ่มจากการอพยพโยกย้ายเพื่อโอกาสการทำงาน ทำให้โครงสร้างทางประชากรของพื้นที่ที่ย้ายออก และพื้นที่ที่ย้ายเข้าเปลี่ยนไป ไปจนถึงปัญหาหญิงขายบริการ อาชญากรรม

๒) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวได้สร้างงานมากขึ้นทั้งที่เป็นงานที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ธุรกิจนำเที่ยว โรงแรม ภัตตาคารและงานที่อยู่ในลักษณะของธุรกิจเกี่ยวเนื่อง เช่น สถานบริการ สถานเริงรมย์ ธุรกิจค้าของที่ระลึก รถเช่า และร้านถ่ายรูป เป็นต้น ธุรกิจดังกล่าวล้วนมีส่วนทำให้สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ที่เกี่ยวข้องดีขึ้น พิจารณาอีกมุมหนึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดผลกระทบในทางลบเชิงเศรษฐกิจได้เช่นเดียวกัน

สรุป สถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ก็ล้วนแต่มีผลกระทบและผลประโยชน์ควบคู่กันไป คือ ด้านผลประโยชน์จะทำให้ประชาชนมีงานทำ เช่น เปิดร้านอาหาร โรงแรม ธุรกิจค้าขายของที่ระลึกสามารถนำเงินจากนักท่องเที่ยวมาพัฒนาชุมชน และประเทศชาติให้ดียิ่งขึ้น ด้านผลกระทบซึ่งมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มขาดความรู้ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว คือ ไม่ทิ้งขยะตามจุดเจ้าหน้าที่กำหนดไว้ให้ แต่งกายไม่สุภาพ ลักอบขุดวัตถุโบราณ เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ภาครัฐต้องออก

^{๒๕} มนัส สุวรรณ, นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โอเดียนส์โตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๗-๑๕๐.

กฎระเบียบและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรับทราบและเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ เพราะว่าแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามหาศาลจะทำให้เสียหายเพียงเล็กน้อยก็ได้ ดังนั้น ประชาชนนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่ต้องช่วยกันดูแลรักษา เพราะว่าแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ แต่ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นก็จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีปัญหา เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมลดน้อยถอยลงไปก็จะทำให้รายได้ลดลงตาม โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

๒.๓ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

แหล่งท่องเที่ยวมีหลายลักษณะ โดยประเทศลาวมีการออกกฎระเบียบหลายมาตรา ซึ่งมีความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

กฎหมายการท่องเที่ยว ภาคที่ ๑ บทบัญญัติทั่วไป ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

มาตรา ๑ จุดประสงค์กฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยว กำหนดหลักการ ระเบียบการและมาตรการ การเกี่ยวกับการจัดตั้ง และการคุ้มครองการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติให้ขยายตัวยั่งยืนกลายเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ทันสมัยและประกอบส่วนเข้าในการปกป้องรักษา และพัฒนาประเทศชาติ ส่งเสริมการเข้าใจซึ่งกันและกัน สันติภาพ ติภาพ และการร่วมมือพัฒนาสากล

มาตรา ๒ การท่องเที่ยวคือการเดินทางจากที่อยู่อาศัยของตนไปท้องถิ่นอื่นเพื่อการเที่ยวชม การพักผ่อน การสนุกสนาน และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การกีฬาการส่งเสริมสุขภาพ การศึกษาค้นคว้า การวางแผน การประชุมและอื่น โดยไม่มีจุดประสงค์เพื่อการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ในรูปแบบต่าง ๆ^{๒๖}

มาตรา ๓ การอธิบายคำศัพท์ในกฎหมายฉบับนี้มีความหมายของแหล่งท่องเที่ยวไว้ว่า แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่เป็นประโยชน์ ด้านการท่องเที่ยว ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยว^{๒๗}

มาตรา ๔ นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อเป็นเอกภาพกันทั่วประเทศต่อการอนุรักษ์ ปกป้องรักษา และพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และธรรมชาติแบบยั่งยืน โดยมีส่วนร่วมของชุมชน รัฐถือเอาการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบของเศรษฐกิจแห่งชาติ

^{๒๖} สะหมาน วิยะเกต, “กฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยว”, (นครหลวงเวียงจันทน์ : สภาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

เพื่อส่งเสริมการผลิต การบริการ เพิ่มการส่งออก การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และปรับปรุงชีวิตการเป็นอยู่ให้แก่ประชาชนลาวให้ดีขึ้น รัฐและสังคมส่งเสริมการโฆษณากิจกรรม นิเทศการ เทศการงานบุญ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันดีงามของชาติ ของประชาชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใน และดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ปกป้องผลประโยชน์ อันชอบธรรมร่วมทั้งรับประกันความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว รัฐเอาใจใส่สร้างเงื่อนไข อำนวยความสะดวกและปกป้องสิทธิผลประโยชน์ของบุคคล และการจัดตั้งทั้งภายในและต่างประเทศที่ลงทุนเข้าในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว^{๒๘}

มาตรา ๕ พัฒนาของบุคคลและการจัดตั้ง เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวบุคคลและการจัดตั้งภายในล้วนแต่มีพันธะประกอบส่วนเข้าในการอนุรักษ์ปกป้องรักษา พัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันดีงาม ศิลปวรรณคดีหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทรัพยากรการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์และสวยงามของชาติ บุคคลและการจัดตั้งต่างประเทศที่เข้ามาสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ก่อให้เกิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม จารีตประเพณีอันดีงามของลาว^{๒๙}

มาตรา ๖ การร่วมมือสากล รัฐได้มีการส่งเสริมการร่วมมือกับสากลทางด้านการท่องเที่ยวเพื่อแลกเปลี่ยนบทเรียน ข้อมูลข่าวสาร ก่อสร้าง ฝึกอบรมพนักงาน การช่วยเหลือส่งเสริมการลงทุน โฆษณาการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวได้รับการพัฒนา และการบริการได้ตามมาตรฐานสากล^{๓๐}

หมวดที่ ๑ ในได้กล่าวถึงประเภททรัพยากรท่องเที่ยวไว้ว่า

มาตรา ๗ ประเภททรัพยากรท่องเที่ยว ได้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

๑) ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติประกอบด้วย ทัศนียภาพ ผา ถ้ำ ภูเขา ภูสูง ภูเขาไฟ หงา หิน ป่าไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ แมลง ดอกไม้ แม่น้ำ ดอน หาดทราย หนอง บึง น้ำตก ฯลฯ

๒) ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ประกอบด้วย ทรัพยากรท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ปูนูนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดวาอาราม อาคารบ้านเรือน ศิลปวรรณคดี นิทรรศการ เทศการงานบุญ และพิธีกรรมต่าง ๆ

^{๒๘} สะหมาน วิยะเกต, “กฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยว”, (นครหลวงเวียงจันทน์ : สภาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๔.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยแหล่งท่องเที่ยว

มาตรา ๑๐ การสำรวจและขึ้นทะเบียนแหล่งท่องเที่ยว รัฐสำรวจการขึ้นทะเบียนค้นคว้าเรียบเรียงประวัติแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ^{๓๑}

มาตรา ๑๑ กล่าวถึงการจัดระดับแหล่งท่องเที่ยวสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ซึ่งมีอยู่ ๒ ระดับดังต่อไปนี้

๑) แหล่งท่องเที่ยวระดับชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นมรดกระดับชาติ ภาคพื้นหรือระดับโลกที่ได้รับความนิยมสูง สร้างความสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวภายในและต่างประเทศ เข้ามาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก และเป็นที่ยุ้จกอย่างกว้างขวาง มีพื้นฐานโครงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และมีความสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่การท่องเที่ยว เช่น เมืองหลวงพระบาง วัดเชียงทอง พระธาตุหลวง หอพระแก้ว ถ้ำเมืองเวียงไซ ปราสาทหินวัดภูจำปาสัก พุงไผ่หิน ฯลฯ

๒) แหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างความสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวภายในประเทศเป็นส่วนมาก มีพื้นที่ซึ่งจะสามารถพัฒนาได้ สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และมีความสำคัญในการสร้างรายได้แก่ท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น รวมเอาแหล่งท่องเที่ยวระดับแขวง เมือง ระดับชุมชน^{๓๒}

สรุป ประเทศลาวมีกฎหมายที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในประเทศหลายหมวดที่ว่าด้วยการท่องเที่ยวทรัพยากรการท่องเที่ยวและว่าด้วยการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศลาวให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

๒.๔ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการแล้วพบว่า หากพิจารณาความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตามคำนิยามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในหนังสือโครงการส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยว ความสนใจพิเศษ แล้วจะพบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ก็คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งได้กล่าวถึง นิยาม ความหมาย จำนวนผู้ประกอบการ ประมาณการขนาดตลาดของการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรค ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ และผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๓๑} สหมาน วิยะเกต, กฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยว, (นครหลวงเวียงจันทน์ : สภาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

๒.๔.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการท่องเที่ยวแนวพุทธ พบว่ามีผู้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ไว้หลายท่านดังนี้

ด้านการสร้างและบูชาสฤๅเจดีย์เป็นรูปแบบหนึ่งของการทำบุญทำกุศลดังเช่น ในอดีตชาติของพระมหากัสสปเถระ ท่านได้สร้างเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและได้ทำการบูชาด้วยจิตที่เลื่อมใสทุกวัน^{๓๓}

ศูนย์บริการวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน (Religious Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติ ดีปฏิบัติชอบ ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ สถานที่ตั้งของอาคารที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่สำนั๓ของนักบวชตามศาสนานั้นๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนายังหมายถึง การเดินทางเพื่อการบำบ๑ดจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบ๑ดจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งการฝึกตนนี้จะต้องเข้าไปฝึกปฏิบัติตนภายในพุทธสถานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่สำนั๓ของนักบวชตามศาสนานั้นๆ ศาสนาสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจดีย์ พระธาตุ ปรา๓งค์ เช่น วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระธาตุหิรัญชัย จังหวัดลำพูน และพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น ๒) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบ๑ดจิตใจโดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อการฝึกฝนจิตใจให้สงบ สถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น เสถียรธรรมสถาน สำนั๓ักปฏิบัติวิปัสสนาอ๑น๑ย เป็นต้น^{๓๔}

ศุภลักษณ์ อัครางกูร ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นการปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบัน

^{๓๓} ชู.อป. (ไทย) ๓๒/๓๔๘ – ๔๐๕/๖๒ – ๖๓.

^{๓๔} พระมหาธ๑ฐร สิริมงคล (มาตรา), “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภ๑เมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓-๒๔.

การเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ มักจะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตามกิจกรรมบางอย่างได้ลดความนิยมไปเนื่องจากจำนวนผู้ที่นับถือศาสนา หรือความเชื่อนั้นลดลง สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนามีได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่นๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงาม หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความสนใจสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึงพิงทางจิตใจกันมาก^{๓๕}

จุฑาภรณ์ หินซุย ได้กล่าวว่า การศึกษาเรื่องแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ๑) วัดมีการปกครองภายในวัด มีองค์กรในการดูแลการปกครอง โดยเรียงจากเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสเรื่อยไปตามลำดับ มีเจ้าหน้าที่ของวัดทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และประสานงานสำหรับผู้ที่เข้ามาติดต่อปฏิบัติธรรม มีคณะกรรมการวัดซึ่งคัดเลือกจากคณะสงฆ์ และคณะกรรมการวัดซึ่งเป็นบุคลากรภายนอก คัดเลือกจากผู้แทนหน่วยงานราชการและลูกศิษย์ ทำหน้าที่ติดต่อและประสานงานการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ๒) ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา ระดมทรัพยากร ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมด้านการ^{๓๖}

สรุป การท่องเที่ยวเชิงพุทธคือ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาพุทธทั้งการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวกับการปฏิบัติธรรมหรือการศึกษาธรรมะที่เราได้ไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นเพื่อต้องการผ่อนคลายจิตใจของตนเองเนื่องจากการทำงาน ดังนั้น การเดินทางเพื่อการบำบัดจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัดจิตใจ โดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวันเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงพุทธจึงหมายถึงการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ทั้งในรูปของศาสนวัตถุ ศาสนศิลปะ ศาสนธรรม รวมทั้งกิจกรรมทางวัฒนธรรมเชิงพุทธด้วย

^{๓๕} ศุภลักษณ์ อัครางกูร, **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**, (ขอนแก่น : คลังนาโนวิทยา, ๒๕๕๑), หน้า ๙๙.

^{๓๖} จุฑาภรณ์ หินซุย, “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๕๐.

๒.๔.๒ ลักษณะและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ

การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการท่องเที่ยวหลายรูปแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น แรงจูงใจในการเดินทาง ประเภทของการคมนาคมจำนวน นักท่องเที่ยวและลักษณะของค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวอาจจำแนกลักษณะสำคัญออกเป็น ๕ ลักษณะ ดังต่อไปนี้^{๓๗}

๑) การเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ เป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่มีมองเห็นจากภายนอก ทั้งทางธรรมชาติ และทาง ศิลปวัฒนธรรม แล้วมองสรรพสิ่งโดยเป็นองค์รวม ให้เกิดความเข้าใจในความหมาย และซาบซึ้งถึง ภายในอันเป็นนามธรรม และสามารถปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๒) การสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่าย ทั้งผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน นั้นๆ หรือให้มีผลกระทบน้อยที่สุด

๓) การท่องเที่ยวที่ให้เกิดความดีงามต่อตนเองและผู้อื่นในลักษณะที่เกื้อกูลกัน กล่าวคือ เป็นการเยี่ยมเยือน ชื่นชม ชุมชน สังคม และวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าร่วมกัน

๔) การท่องเที่ยวที่ยึดหลักของ ศีล สมาธิ ปัญญา กล่าวคือ มีข้อปฏิบัติทางกาย วาจา ร่วมกันในทางที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และยึดมั่นในหลักการของความถูกต้องและเป็น ธรรม

๕) การท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการพัฒนาต่อตนเอง ชุมชน สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

จากลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นการเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมพร้อมๆ กัน โดยมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้^{๓๘}

๑. ยึดหลักการปฏิสันถาร คือ อามิสปฏิสันถาร และธรรมปฏิสันถาร กล่าวคือ อามิส ปฏิสันถาร เป็นการต้อนรับ เชิญชวน ให้ท่องเที่ยวในด้านรูปธรรม คือการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ ต่างๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เพื่อชื่นชมความงดงามจากภายนอก และควรให้มีธรรม ปฏิสันถาร คือการให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ซาบซึ้งถึงธรรมนามที่อยู่ภายในของสิ่งต่างๆ เหล่านั้น มี ความเข้าใจอันดีในระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากความรู้ ในทางธรรมะ คือความเป็นจริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่งที่ทุกคนควรปฏิบัติต่อกัน

^{๓๗} พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, “การท่องเที่ยวแนวพุทธ” ในจุลสารการท่องเที่ยว, ปีที่ ๑๘ เล่มที่ ๑, (ม.ค.-มี.ค, ๒๕๔๒), หน้า ๔-๙.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๙.

๒. ยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ให้ การบริการ รู้จักเคารพ และให้เกียรติแก่นักท่องเที่ยว ผู้เดินทาง ไม่หลอกลวงในทางเสียหาย และนักท่องเที่ยวก็ควรยกย่อง ชื่นชม ความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน หรือของสังคม นั้นๆ รวมถึงไม่ทำลายแหล่งท่องเที่ยว หรือขโมยความหลากหลายทางชีวภาพ อันเป็นทรัพยากรของท้องถิ่นหรือประเทศนั้นๆ

๓. ยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกัน คือ มีการฝึกอบรม เรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ ทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้บริการ และนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางปฏิบัติคือ

๑) มัคคุเทศก์ ควรเป็นผู้แสดงแนวทาง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจใจความหมายแห่งการเดินทางอย่างแท้จริง คือ ให้ทั้งอามิสปฏิสันถาร และธรรมปฏิสันถาร เพื่อให้การเดินทางครั้งนั้นๆ มีสุขอยู่เปล่า ปราศจากคุณค่าทางด้านจิตใจและการปฏิบัติที่ดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๒) เจ้าของสถานที่พัก โรงแรม ควรมีลักษณะ ของการให้ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ คือทาน ให้ความสะดวก ปลอดภัยแก่ผู้มาพักผ่อน พยาจา เป็นผู้พูดจา ไพเราะเสนาะหู ต้อนรับด้วย อหิยาภัยอันดี สมานัตตตา ประพฤติตนสม่ำเสมอไม่แยกความมั่งมีหรือยากจนหรือแบ่งแยกผิวพรรณวรรณะในการให้บริการ และอิตถจริยา ประพฤติสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมร่วมกัน และทั้งนี้ นักท่องเที่ยวก็ได้รับความพึงพอใจและประทับใจการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งผลที่ตามก็คือ ประเทศไทยได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ผู้คนในท้องถิ่นนั่นเอง

๓) องค์กรที่รับผิดชอบของรัฐ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักการที่กล่าวมาแล้ว อย่างจริงจัง ด้วยความสำนึกในความกตัญญูรู้คุณของแผ่นดินหรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมีอยู่ด้วยความพยายามรักษามิให้เสื่อมโทรมไปมากกว่านี้ เพราะว่า ประเทศไทยคงจะหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่มาทดแทนไม่ได้ ด้วยการกำหนดมาตรการต่างๆ ให้ชัดเจน

๔) สำหรับนักท่องเที่ยว ควรเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาตนเอง และจิตใจ คือ มองสรรพสิ่งจากรูปรูธรรมและนามธรรมให้เป็นองค์รวมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมทั้งสามารถปฏิบัติให้ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์ และสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

๔. ยึดหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการแก้ไขปัญหา หรือเพื่อการพัฒนาในวงกาท่องเที่ยว คือ ให้มีความสุขจิต จริใจ ในการให้บริการ แนะนำ ตักเตือนให้นักท่องเที่ยวในทางที่ถูกต้อง และเสนอปรัชญาของการท่องเที่ยวในแต่ละด้าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวแนวพุทธ เป็นต้น

สรุป ลักษณะและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ เป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาในสถานการณ์ที่การท่องเที่ยวได้มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของผู้คนนักท่องเที่ยว ที่สนใจในการศึกษาพัฒนาจิตใจ และการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อความสัมพันธ์ทางสังคม และการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อทุกๆ ฝ่ายเปรียบประดุจหมุ่หมุ่ร เทียวชื่นชมความงดงามของมวลบุปผา โดยมีทำลายความงดงามของมวลดอกไม้ ดังนั้น หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ ควรพิจารณาเพื่อเป็นทางเลือกในการดำเนินงาน และประชาสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในกิจกรรมการท่องเที่ยวแห่งพระพุทธศาสนา และหาแนวทางการส่งเสริมปัจจัยการท่องเที่ยวพุทธรวมทั้งการหาแนวทางที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธด้วย

๒.๔.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแนวพุทธ

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และถ่ายทอดเพื่อสอนให้คนรุ่นหลังรู้ถึง ระบบสัญลักษณ์ของสังคม และการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการสืบสาน วัฒนธรรมซึ่งการสืบสานวัฒนธรรม หมายถึง การสืบสาวเรื่องราวในอดีตที่มีการสืบทอด และปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุคสมัยเกิดผลเป็นประโยชน์แก่คนในปัจจุบันและมีชีวิตชีวา พร้อมทั้งจะเป็นฐานของการรอกงามสืบต่อไปเบื้องหน้าให้เป็นที่น่าชื่นชม และแผ่ความนิยมกว้างออกไป ซึ่งวัฒนธรรมแนวพุทธก็เป็นปัจจัยสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

พะยอม ธรรมบุตร ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรม ศิลปะอุตสาหกรรม และกิจกรรมนันทนาการของชุมชน ท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ศิลปะ มหกรรมและงานแสดงสินค้า หัตถกรรม พิพิธภัณฑ์ทุกประเภท ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ตลอดจนแหล่งมรดกต่างๆ^{๓๙}

ราณี อลิชัยกุล ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี^{๔๐}

รลิกา อังกูร ได้ให้คำจำกัดความว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท่องถิ่นว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงามศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีคำว่ามีจิตร

^{๓๙} พะยอม ธรรมบุตร, เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๔๐} ราณี อลิชัยกุล, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ การจัดการการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๘๓.

อลังการ และแตกต่างจากชาติอื่น เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว^{๔๑}

การท่องเที่ยวแนวพุทธ มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป ที่เป็นการเดินทางเพื่อชื่นชมความงดงามจากภายนอกที่เป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ชัดเจน แต่มิได้เป็นการพัฒนาในด้านจิตใจ หรือการเข้าถึงนามธรรมที่เป็นองค์รวมของสรรพสิ่งทั้งรูปธรรมและนามธรรม ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาถึงการเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถระบุดุลประสงค์ได้ ดังนี้^{๔๒}

๑. เพื่อเป็นการเดินทางเพื่อการศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติ ในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา

๒. เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตใจของผู้เดินทางให้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

๓. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

๔. เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ ความสงบสุข สันติภาพ ต่อมวลมนุษย์และต่อสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการมุ่งหวังเพื่อสร้างความดีงามทั้งของนักท่องเที่ยวและสังคม ในการที่จะปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น ในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักการของ ศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ เริ่มต้นจากศีล คือข้อปฏิบัติทางกายวาจาที่ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เช่น ไม่โกหก หลอกลวง โกงค่าบริการ หรือการแสวงหาความสุขทางกามารมณ์ การทำงาน (Sex Tour) แล้วแสวงหาความรู้ ความเข้าใจทางด้านจิตใจ คือเพื่อให้เข้าใจตนเองมากขึ้นจากการเรียนรู้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม และฝึกฝนจิตใจ สมาธิ โดยจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้พบปะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนหนึ่ง พบว่า หลายคน มีความสนใจที่จะศึกษา และปฏิบัติเกี่ยวกับสมาธิ วิปัสสนา ตามหลักของพระพุทธศาสนา และสุดท้ายคือ เป็นการพัฒนาให้เกิดปัญญาซึ่งจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามแก่เพื่อนมนุษย์ และต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เกื้อกูลกัน

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธเป็นการท่องเที่ยวตามแบบภavana ๔ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว ดังข้อความตัวอย่างต่อไปนี้ คือพระผู้มีพระภาคเจ้า

^{๔๑} รลิกา อังกูร, การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น, (วารสารการวิจัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๘๐.

^{๔๒} พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น, “การท่องเที่ยวแนวพุทธ” ในจุลสารการท่องเที่ยว, ปีที่ ๑๘ เล่มที่ ๑, (ม.ค.- มี.ค., ๒๕๕๒), หน้า ๙.

ชื่อว่า ทรงอบรมพระองค์ แล้ว ทรงเป็นภาวิตต์หรือ พระองค์ที่ทรงเจริญหรือพัฒนาแล้ว เป็นอย่างไร คือพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอบรมพระวรกาย อบรมศีล อบรมจิตใจ อบรมปัญญา^{๔๓} การเดินทางไปท่องเที่ยวในพุทธสถานต่างๆ เพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคมความสงบสุข สันติภาพ ต่อมวลมนุษยและ พัฒนาจิตใจของตนให้รู้จักให้และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในการดำรงชีวิต

๒.๔.๒.๒ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปของวัฒนธรรมแนวพุทธ

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization) (n.d.) หรือองค์การ UNESCO ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า มรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) ไว้ในการประชุมสามัญ ที่จัดขึ้น ณ กรุงปารีส ในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ หรือตรงกับ พ.ศ. ๒๕๑๕ ไว้ดังนี้

๑) อนุสรณ์สถาน (Monuments) อันรวมไปถึง ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึก ที่อยู่อาศัย และร่องรอย ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

๒) กลุ่มอาคาร (Groups of Buildings) อันรวมไปถึง กลุ่มของอาคารไม่ว่าจะแยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสภาพทางภูมิทัศน์ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

๓) แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ (Sites) หรือผลที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติ และบริเวณอันรวมไปถึงแหล่งโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมนุษยวิทยาทั้งนี้้องค์การ UNESCO ได้จัดตั้งคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ เพื่อทำหน้าที่สร้างความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคีสมาชิกในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการดูแลแหล่งวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของมวลมนุษยชาติให้คงอยู่ พร้อมกันนี้ได้ตั้งกองทุนมรดกโลกขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแล้ว^{๔๔}

มรดกทางวัฒนธรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นอนุสรณ์สถาน กลุ่มอาคาร แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ที่เป็นแหล่งโบราณคดีซึ่งมีคุณค่ามากต้องอาศัยประชาชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนนักท่องเที่ยวก็ต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นๆ ก็เพื่อให้สถานที่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวให้มีความสวยงามอยู่เสมอ แหล่งท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่รวมเอาสินค้า

^{๔๓} ชุ.จุ.(ไทย) ๓๐/๑๘/๑๑๕.

^{๔๔} กระทรวงวัฒนธรรม, (อนุสัญญามรดกโลก ๒๕๕๕), [ออนไลน์].แหล่งที่มา : <http://www.thaiwhic.go.th/convention.aspx>, [๒๖ พฤศจิกายน, ๒๕๖๐].

และบริการหลากหลาย จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ ๓ องค์ประกอบ หรือ ๓ A's ดังต่อไปนี้ ๑) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจอาจเป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว ๒) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ๓) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างประทับใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวในวันขึ้นหรือกลับมาเที่ยวซ้ำ ในโอกาสหน้าโดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธจำแนกได้ดังต่อไปนี้^{๔๕}

๑) สัมผัสวัฒนธรรมแขนงต่างๆ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรมจิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนการเที่ยวชมมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถาน และศาสนา สถานที่ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกัน^{๔๖}

การลงไปสัมผัสแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ด้วยตนเองจึงจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ดังนั้น การที่เราได้สัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม และสถานที่อื่นๆ เพื่อให้เราใจสถานที่นั้นจริงๆ

๒) ท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ และศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในแ่งมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่างๆ^{๔๗}

ทั้งนี้ จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดต่อบุคคลและ

^{๔๕} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๗๒.

^{๔๖} ราณี อธิชัยกุล, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว, เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่อง หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๔.

^{๔๗} ชูเกียรติ นพเกตุ, การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (เชียงใหม่ : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗.

วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการ สร้างรายได้และการจ้างงาน ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมต่อชุมชนนั้น ๆ

๓) ท่องเที่ยววิถีชีวิตแบบเกื้อกูล ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๔๘}

การพัฒนาการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนรักในวิถีชุมชน ชุมชนมีความเข้มแข็ง รู้รักสามัคคี ประชาชนมีจิตสาธารณะ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองอันจะเป็นการเสริมสร้างประโยชน์ประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนและ ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านต้องมีหลักมนุษยสัมพันธ์ ในการเชื่อมประสานกับภาคีพัฒนา โดยยึดหลักการทำงานร่วมกัน และหลักการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นหลักการสำคัญในการทำงานร่วมกันกับภาคีพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

๔) ท่องเที่ยวแบบเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการปกป้อง และสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวจะมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทาง สุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย ในการท่องเที่ยวนี้ต้องแนะนำให้นักท่องเที่ยวรู้จักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมโดยมีการปกป้อง และสงวนรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คนหรือชนรุ่นหลังได้เข้ามาศึกษาสืบต่อไปได้^{๔๙}

แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่น เช่น ศิลปะลวดลายต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เป็นตัวของตัวเอง เป็นประเพณีนิยมที่ก่อสร้างตาม ๆ กันมา จนกลายเป็นคตินิยม เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาลต่างๆ

๕) ท่องเที่ยวศิลปกรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปธรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งซึ่งเน้นความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับมรดกประเพณีที่สืบทอดต่อๆ กันมา และ

^{๔๘} ดร.ชนิ เอมพันธ์, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๑.

^{๔๙} วรรณ วลัยวนิช, ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๖.

วัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจ โดยสิ่งที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวนั้นมีหลายอย่างประกอบด้วยวิถีชีวิต พิพิธภัณฑสถานแสดงแหล่งโบราณคดี ศิลปะ ละคร การแสดงดนตรีสากล และการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา หัตถกรรม งานฝีมือ และการกระทำอื่น ๆ^{๕๐}

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งของวิถีชีวิตของประชาชน เช่น ศิลปะของลวดลายจึงได้รับแรงบันดาลใจส่วนใหญ่มากจากศาสนาพุทธ หลักฐานสำคัญของประวัติศาสตร์ศิลป์ดังกล่าวได้ถูกจารึกไว้ในสถาปัตยกรรมและการตกแต่งวัด ไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรมภาพวาดฝาผนัง ประติมากรรม และงานฝีมือนานาชนิดที่ประดิษฐ์ประดอยขึ้นมาอย่างบรรจงเพื่อเป็นการรักษาศิลปะกรรมนี้ไว้ทุกคนต้องช่วยกันปกป้องรักษาเอาไว้ให้ดี เมื่อศิลปะกรรมอันทรงค่าหลายชิ้นนั้นได้สูญหายไปซึ่งทำให้รัฐได้มีการออกนโยบายให้มีการบูรณะซ่อมแซมสถานที่อยู่เสมอ

๖) ท่องเที่ยวโบราณสถานและโบราณวัตถุ วัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ใน การท่องเที่ยวท่องเที่ยวจึงมีความหมายรวมถึง สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ได้แก่ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พิพิธภัณฑสถาน ลักษณะการประกอบอาชีพที่มีความโดดเด่น สถานที่แสดงทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีการเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ งานหัตถกรรมและสินค้าในท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น^{๕๑}

อาจกล่าวได้ว่า โบราณสถานและโบราณวัตถุนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศชาติถึง ๒ นัย คือ ๑) นัยที่เกี่ยวเนื่องกับจิตใจของประชาชน กล่าวคือ โบราณสถานย่อมแสดงความเป็นมาของประเทศ เป็นเกียรติและความภาคภูมิใจของคนในชาติเป็นสิ่งที่โยงเหตุการณ์ในอดีต และปัจจุบันเข้าด้วยกัน และเป็นสิ่งที่เรานำมากระตุ้นจิตสำนึกของคนในชาติได้ ๒) นัยที่เกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ โบราณสถาน และโบราณวัตถุเป็น “มรดกวัฒนธรรม” ที่แสดง “เอกลักษณ์” ของประเทศ จึงทำให้เกิดมี “การท่องเที่ยววัฒนธรรม” ทำรายได้มหาศาล ได้แก่ ท่องถิ่นที่มีมรดกวัฒนธรรมของตนเอง การท่องเที่ยววัฒนธรรมนี้ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ เช่น ธุรกิจการค้าขายอาหาร ธุรกิจการโรงแรม ธุรกิจการจัดพาหนะเดินทาง และธุรกิจการผลิตและจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น หากรัฐและประชาชนร่วมมือกันอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุก็จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติในด้านการ

๗) ท่องเที่ยววิถีชุมชน การที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน จึงมีผล ให้มรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมดของชุมชนใดชุมชนหนึ่งกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญ

^{๕๐} ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีสมานการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๗๑.

^{๕๑} จุฑามาศ คงสวัสดิ์, การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

คณูที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ใน มุมมองของนักท่องเที่ยว วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับ “กลุ่มคนในชุมชน” และ “ลักษณะทางสังคมเฉพาะกลุ่ม” ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคม ธรรมเนียมปฏิบัติ และวิถีการดำเนินชีวิต ในแต่ละวันซึ่งมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ไม่ว่าอัตลักษณ์นั้นเป็นของดั้งเดิม หรือเป็นอัตลักษณ์ที่ปรับเปลี่ยนไปตามการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม (UNESCO) มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีความหลากหลาย เป็นทั้งสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สถานที่สำคัญทางศาสนา และประวัติศาสตร์ ผลิตภัณท์ท้องถิ่น ฯลฯ และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ค่านิยม วิถีการดำเนินชีวิต ฯลฯ นอกจากนี้ เป็นทั้งของดั้งเดิม เช่น งานแสดงพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น ฯลฯ หรือ ของร่วมสมัยอย่างเช่น ศิลปะร่วมสมัย อาหารผสมผสาน^{๕๒}

การท่องเที่ยวอีกหนึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในขณะนี้ เพราะนอกจากจะได้ไปเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่ายมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนนั้น ได้สัมผัสรอยยิ้มและการต้อนรับที่แสนอบอุ่นแล้ว พื้นที่ตั้งของชุมชนแต่ละแห่งส่วนใหญ่ยังมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์ เมื่อได้มาเที่ยวเหมือนได้รับการชาร์ตพลังไปในตัว อีกทั้งการมาท่องเที่ยวชุมชนสามารถช่วยกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน ทำให้สามารถเลี้ยงตัวเอง นอกจากนี้ เป็นทั้งของดั้งเดิม เช่น งานแสดงพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น ฯลฯ หรือ ของร่วมสมัยอย่างเช่น ศิลปะร่วมสมัย อาหารผสมผสาน ฯลฯ วัฒนธรรมจึงเป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

สรุป สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์สร้างขึ้นมา ได้แก่สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปวัตถุพิพิธภัณฑสถานมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีความหลากหลายเป็นทั้งสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สถานที่สำคัญทางศาสนาและประวัติศาสตร์ ผลิตภัณท์ท้องถิ่น ฯลฯ และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ค่านิยม วิถีการดำเนินชีวิตปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นต้องอาศัยเส้นทางคมนาคมที่สามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย เพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนการท่องเที่ยวชมมรดกทางประวัติศาสตร์ได้อย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว จึงควรมีการส่งเสริมวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบอนุรักษ์เพื่อให้ปัจจัยการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีความยั่งยืนต่อไป

^{๕๒} นุชนารถ รัตนสูงค์ชัย, กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓.

๒.๕ สรุป

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวไปพร้อมกับการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวมีส่วนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวด้วยมีการร่วมกันป้องกันรักษาให้คงเดิมเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุดในปัจจุบัน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ จนถึงระดับนานาชาติ จึงกำหนดเป็นนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ แต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ

สำหรับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรมีแนวทางในการอนุรักษ์ตามแต่ละประเภทได้จัดการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่นั้น ซึ่งพื้นที่อนุรักษ์หมายถึงพื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้คนสามารถเข้าไปชื่นชมมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้จัดการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่นั้น มักประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างการรักษาอนุรักษ์กับการพัฒนาอยู่เสมอ การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน โบราณวัตถุเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจุดท่องเที่ยวหรือศูนย์กลางการท่องเที่ยวจะต้องมีเส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องมีย่างพร้อมเพียงในแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวได้สร้างงานมากขึ้นทั้งที่เป็นงานที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ธุรกิจนำเที่ยว โรงแรม ภัตตาคารและงานที่อยู่ในลักษณะของธุรกิจ สิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวนั้นแตกต่างกันไปแต่ละคนหรือกลุ่มคนและแต่ละชนชาติ สิ่งดึงดูดใจอาจเป็นศิลปวัฒนธรรมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ความหมายคำว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธการเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนาสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนาสถานและพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องเนื่องกับศาสนาการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัดโรงเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนายึดหลักของศีลสมาธิ ปัญญา ในการแก้ไขปัญหา หรือเพื่อการพัฒนาในวงการท่องเที่ยว คือ ให้ความบริสุทธิ์ จริ่งใจ ในการให้บริการ แนะนำ ตักเตือนให้นักท่องเที่ยวในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธแนวอนุรักษ์ด้วย และจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เป็นกุศลธรรม